

Verkko-opiskelun ohjaus

Pia Matihaldi

Johdanto

Artikkelissa käsitellään Avartum Instituutti Oy:n (myöhemmin Avartum) verkko-ohjausta.

Teknologian kehityksen myötä verkko-opetus on lisääntynyt perinteisen lähiopetuksen rinnalla. Tämä näkyy myös työvoimapoliittisissa koulutuksissa, jota Avartum toteuttaa. Verkko-opetus ja -opiskelu vaatii rinnalleen ammatillista ohjausta, jota voidaan antaa verkossa tai lähi-opetuksen yhteydessä.

Työvoimapoliittisessa koulutuksessa lainsäädäntö ei tarkasti määrittele opinto-ohjauksen määrää, muotoa tai laatua. Opiskelijalla on oikeus saada opinto-ohjausta, joka perustuu opiskelijan tavoitteisiin ja tarpeisiin. Ohjauksen tarve on yksilöllistä ja erilaista opiskelun ja elämän eri vaiheissa. Ohjauksella tarkoitetaan opiskelijan tukemista opinnoissa, opiskeluvaikeuksissa, opiskelumotivaation löytämisessä, elämän hallintaan liittyvissä asioissa ja urasuunnittelussa. Työvoimapoliittisissa koulutuksissa ohjausprosessi alkaa silloin, kun opiskelija tulee koulutuksen infotilaisuuteen ja opiskelijahaastatteluun. Ohjaus jatkuu siinä vaiheessa, kun opiskelija ottaa vastaan opiskelupaikan ja päättyy siihen kun opiskelija valmistuu ja saa osallistumis- tai tutkintotodistuksen. Opinto-ohjauksen tulee tukea opiskelijan opintojen etenemistä ja ammatillista kasvua niin, että opiskelija valmistuu ajallaan ja opinnot etenevät aikataulun mukaisesti.

Avartumin kouluttamisen keskeisenä lähtökohtana ovat yrityksen arvot, jotka on kirjattu strategiseen liiketoimintasuunnitelmaan. Arvojen taustalla on humanistinen ihmiskäsitys ja konstruktivistinen oppimiskäsitys, jotka ovat määritelty Avartumin opetussuunnitelmaan jo vuoden 2005 Liiketoimintasuunnitelmasta alkaen. Nämä arvot ohjaavat myös verkko-opettamista sekä opinto-ohjausta.

Avartumin arvot ovat:

Yrittäjyys: Yrittäjyys on liikkeelle paneva voima, joka sitouttaa, lisää toiminnan vaikuttavuutta ja joustavuutta sekä tuottaa lisäarvoa asiakkaille ja henkilöstölle. Yrittäjyyteen kuuluu vapaus ja vastuu omasta työstä ja tehtävästä sekä työyhteisön toiminnan sujuvuudesta. Jokaista kannustetaan innovatiivisuuteen ja luovuuteen.

Luotettavuus: Otetaan vastuuta ja kannetaan vastuuta. Annettuihin lupauksiin ja tehtyihin sopimuksiin voi luottaa. Toimitaan avoimesti ja rehellisesti yhteistyökumppaneiden ja työtovereiden kanssa. Luotettavuutta on myös se, että ollaan valmiita myöntämään virheet ja korjaamaan toimintaa.

Oikea-aikaisuus: Ollaan oikeaan aikaan oikeassa paikassa. Tuotteet ja kouluttajien osaaminen vastaavat asiakkaiden tarpeita. Oikea-aikaisuus varmistetaan riittävällä asiakasyhteistyöllä, herkkyydellä tunnistaa asiakkaiden tarpeet, koko henkilöstön monipuolisen osaamisen kehittämisellä ja olemassa olevan tiedon soveltamisella.

Vaikuttavuus: Toiminnan keskeisenä lähtökohtana on tuottaa lisäarvoa asiakkaalle yksilölliset tarpeet huomioiden. Halutaan olla yhteiskunnallisesti vaikuttava toimija. Toimitaan ja kehitetään tuotteita aktiivisesti yhteistyössä eri sidosryhmien ja toimijoiden kanssa varmistaakseen toiminnan vaikuttavuuden.

Yhdessä kehittyminen: Yrityksellä on yhteiset toimintaperiaatteet ja jokaisella on oikeus osallistua toiminnan kehittämiseen. Avoin ja kannustava ilmapiiri rohkaisee uudistuksiin, itsensä ja organisaation kehittämiseen. Kehitetään omaa osaamista ja parannetaan toimintatapoja vanhaa kunnioittaen ja rohkeasti uusiin haasteisiin tarttuen. Osataan oppia myös toisilta.

Verkko-ohjaus

Verkko-ohjaaminen voidaan jakaa vuorovaikutteiseksi, reflektiiviseksi ja toiminnalliseksi ohjaamiseksi, joka tukee opiskelun henkilökohtaistamista ja yksilöllisyyttä. Opiskelijan aikaisemmat kokemukset verkko-opiskelusta ja -ohjauksesta auttavat ohjauksessa.

Ohjauksella on eri tavoitteita oppimisen eri vaiheissa. Jokainen ohjaustilanne on sidoksissa aikaisempaan ohjaus- ja oppimistilanteeseen, tehtävään ja sen tavoitteisiin. Oppimisprosessin tavoitteet luovat hyvän pohjan ohjaustilanteen toteuttamiselle.

Verkko-ohjaus voi olla mahdollisuus tai haaste. Ohjaajan tulee osata kääntää haasteet mahdollisuuksiksi, sillä ohjaajan toiminnalla saattaa olla suuri vaikutus oppijan onnistumisen tai epäonnistumisen tunteeseen. Verkko-oppiminen, -opiskelu ja -opetus tarvitsee ohjausta, joka on suunnitelmallista, tavoitteellista ja jatkuvaa. Ohjaajan tukena toimivat ohjaussuunnitelmat, pedagogisesti toteutetut verkkomateriaalit, verkkoympäristö, oppijoiden ja ohjaajan yhteistyö

sekä selkeästi laaditut pelisäännöt, joita kaikki osapuolet kunnioittavat. Yhteinen tiedotusalausta on käytännöllinen, sillä siellä voi tiedottaa mahdollisista muutoksista ja koulutuksen muista yhteisistä asioista.

Avartumissa verkko-opetusta ja -ohjaamista toteutetaan ensisijaisesti tutkintotavoitteisissa ja ammatillisissa koulutuksissa, joissa on huomioitava opiskelijan henkilökohtaistaminen. Verkko-ohjaaminen antaa hyvät mahdollisuudet sekä henkilökohtaistamiseen ja yksilölliseen ohjaamiseen, että ryhmäohjaukselle. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) on tärkeä osa verkko-ohjausta. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tulee käyttää aina silloin, kun suorituksissa huomioidaan aikaisemmat opinnot ja työssä hankittu osaaminen.

Opintojen alkuvaiheessa laadittava HOPS voidaan jakaa neljään vaiheeseen. Alkuhaastattelussa opiskelijan osaamisen taso ja oppimisen valmiudet selvitetään ja opiskelija saa realistisen kuvan osaamisestaan ja kehittämisen kohteista. Toisessa vaiheessa opiskelija sitoutetaan tuleviin opintoihin. Kolmannessa vaiheessa tavoitteet pilkotaan pienempiin osatavoitteisiin ja määritellään milloin tavoitteet on tarkoitus saavuttaa. Neljännessä vaiheessa tarkastellaan asetettujen tavoitteiden toteutumista ja laaditaan mahdolliset jatkosuunnitelmat.

Opintojen alkuvaiheessa ohjauksen merkitys ja ohjaajien tavoitettavuus on tärkeää opiskelijan opintojen aloittamiselle. Avartumissa ohjaavan opettajan tapaamisia on järjestetty useammin opintojen alussa kuin opintojen myöhemmässä vaiheessa. Ohjausta jatketaan koko opintojen ajan ja ohjaaja on tavoitettavissa miltei aina sähköisten viestimien avulla.

Verkko-oppimis ja -ohjausalaustana Avartumissa käytetään Moodle -verkkoympäristöä sekä reaaliaikaiseen verkko-opettamiseen ja -ohjaukseen Adobe Connect -ympäristöä. Lisäksi ohjaukseen käytetään sähköpostia ja puhelinta. Sähköinen media mahdollistaa ohjauksen dokumentoinnin ja niihin on mahdollista palata myöhemmin.

Ohjaajan antaman yksilö- ja ryhmäohjauksen lisäksi opiskelijat antavat vertaistukea ja ohjausta toisilleen suljetussa Facebook -ryhmässä. Tämä on osoittautunut opintoja motivoivaksi toimintatavaksi, varsinkin ryhmissä, joissa opiskelijat ovat etäällä toisistaan ja tapaavat toisiaan harvoin.

Oppimistehtävien suorittamisen ohjaus

Oppimistehtävien avulla oppijaa ohjataan hakemaan tietoa ja laatimaan vastaus. Tehtävän luonne riippuu siitä, onko tarkoituksena siirtää tietoa vai odotetaanko oppijalta aktiivista omaehtoista ajattelun tulosta vai onko se osa oppimisprosessia. Prosessitehtävät sopivat

erittäin hyvin verkko-opiskeluun, koska prosessin kirjoittaminen tulee näkyväksi. Tämä motivoi oppijaa hänen opiskelussaan. Tehtävien laadinnassa tulee huomioida niiden ajoitus, niihin käytettävä aika sekä niiden pedagoginen merkitys. Toimivalla oppimistehtävällä on pedagoginen rakenne ja se liittyy osaksi laajempaa oppimisprosessia. Verkko-ohjaajalla/-opettajalla tulee olla riittävä pedagoginen taito laatia hyviä oppimistehtäviä.

Oppimistehtävällä tulee olla oppijaa aktivoiva ja motivoiva tavoite. Oppimistehtävään on hyvä liittää pieni johdanto missä kerrotaan mitä oppijan halutaan oppivan ja oivaltavan. Tehtävässä tulee olla tavoite ja mahdollisesti lähteet tai linkit, mistä oppija saa lisätietoa tehtävän ratkaisemiseksi. Varsinainen tehtävänanto pitää olla selkeästi esitetty. Tehtävän palautusohjeen on oltava riittävän selkeä, miten ja milloin tehtävä palautetaan. Tehtävään tulee vielä laittaa tieto palautteen annosta, milloin ohjaaja antaa palautteen. Oppijan on tärkeää tietää, että hän saa palautetta.

Verkko-keskustelun ohjaus

Verkkokeskustelu on tekstipohjaista viestintää erilaisissa keskustelualustoilla, joka tapahtuu aina viiveellä. Tämä vaatii sekä oppijalta että ohjaajalta taitoa tuottaa kirjallista tekstiä ja kärsivällisyyttä vastausten odottamisessa. Tekstimuotoinen ohjaus on muodollisempaa, harkitumpaa ja tiiviimpää. Tällainen ohjaus on haasteellista vuorovaikutusta, koska sanoja tulee harkita tarkemmin ja spontaanius vähenee. On tärkeää pitää kiinni omasta persoonallisesta tyylistä ja luovuudesta. Verkkokeskustelua kannattaa kokeilla heti koulutuksen alussa jotta se tulee tutuksi oppijoille. Kirjoitetussa muodossa oleva teksti saattaa tulla väärinymmärretyksi ja olla vaikeammin tulkittavaa. Puutteena on non-verbaalinen viestintä, eleet, ilmeet ja äänensävy, joten kirjoitettavaa tekstiä tulee harkita ja punnita monelta kantilta.

Keskustelun suurin hyöty on sen dokumentoitavuudessa. Viestejä voi tarkastella myöhemmin ja omaa vastausta harkita tarkemmin. Verkkokeskustelun ohjaukseen vaikuttaa keskustelijoiden läsnäolo ja poissaolot. Koska läsnäolo näkyy vain kirjoitettuna viestinä, täytyy ohjaajan pohtia, missä määrin hän itse on läsnä verkkokeskustelussa. Koulutuksen alussa ohjaaja on tavallisesti aktiivisempi, kun hän käynnistää keskustelut ja kertoo oppijoille kuinka usein hän on verkossa. Ohjaajan tulee tiedottaa oppijoille omista resursseistaan eli siitä, kuinka usein hän on oppilaiden käytettävissä ja kuinka kauan palautteiden saanti kestää. Keskustelujen aihealueet ja ohjaus kannattaa kohdistaa opiskeltavaan aiheeseen niin, että ne ovat kiinnostavia ja opiskelijoita motivoivia. Verkkokeskustelun ohjauksessa ohjaajan tulee toimia aktiivisesti, olla aloitteellinen, kysyvä, kommentoiva ja vastata ohjauksesta.

Palautteen anto ohjauksena

Avartum Instituutissa oppijat saavat palautetta henkilökohtaisesti Moodle- tai Adobe Connect -oppimisympäristössä, sähköpostilla sekä puhelimitse. Ryhmäpalautteita voidaan sopimuksen mukaan antaa julkisesti Moodlen keskustelupalstalla. Palaute on tärkeää oppijoille, sillä vain siten he voivat tietää, miten he ovat onnistuneet tehtävissään. Ohjaajalta kuluu paljon aikaa kirjallisten palautteiden antamiseen. Niissä tulee kannustaa ja motivoida oppijaa, tuoda esille kaikki hyvät asiat ja antaa rakentavaa palautetta heikommin suoritetuista osista. Oppija tulee huomioida yksilönä, eikä hänen itsetuntoaan pidä lannistaa. Palautteen tulee edistää oppijan omaa pohdintaa ja omien ratkaisujen löytämistä. Palaute voidaan antaa niin sanottuna hampurilaismallina, jolloin ensin annetaan positiivinen, sitten rakentava ja viimeisenä jälleen positiivinen palaute.

Usein oppijoilla on samankaltaisia ongelmia ja he kyselevät samoja asioita moneen kertaan. Tällaisissa tapauksissa ohjaaja laittaa vastauksia usein kysyttyihin kysymyksiin verkkoon. Oppijoiden toisilleen antama vertaispalaute voi olla hyvin kriittistä ja kyseenalaistavaa, mutta samalla hyvin rakentavaa ja motivoivaa. Aidointa vertaispalaute on silloin, kun oppijat esittävät spontaaneja kysymyksiä ja pyytävät tarkennusta asiaan. Kokemus on osoittanut, että mitä nopeammin ja mitä yksilöllisemmin palaute annetaan, sitä tyytyväisempiä oppijat ovat. Näin he tietävät, että heidät huomioidaan aidosti ja heille annetaan ohjauksen mukaista aikaa, huomiota ja kunnioitusta.

Verkko-ohjauksen henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistaminen asettaa opettajan ja opettamisen sekä ohjaamisen uudenlaisten vaatimusten eteen. Henkilökohtaistaminen vaatii resursseja ohjaamiseen, mikä tulee huomioida koulutussuunnitteluvaiheessa. Verkon käyttö ohjaamiseen mahdollistaa yksilöllisen ohjaamisen ja tukee näin henkilökohtaisia oppimispolkuja. Henkilökohtaistavan työotteen tulee olla verkko-opettajalle luonnollinen tapa ohjata. Ohjaajan tulee hallita eri opettamisen ja ohjauksen tyylejä, jotta hänen toimintansa olisi oppijälähtöistä. Erilaisia ohjaustyylejä tulee osata käyttää tehokkaasti ja siirtyä tyylistä toiseen saumattomasti, sillä ohjaustyyli on riippuvainen oppijan sen hetkisestä tilanteesta. Ohjaajan tulee tunnistaa tämä tila ja valita ohjaustyyli tilanteeseen sopivaksi.

Siirryttäessä dialogisesta ohjaamisesta verkko-ohjaukseen, keskeiseen rooliin nousee ohjauksen suunnittelu ja toteutus. Itseohjautuvuus ei ole aikuisopiskelijan vahvimpia ominaisuuksia. Epävarmuus tietotekniikan osaamisen suhteen, vuorovaikutustaitojen puutteellisuus ja omien kokemusten vähättely oppimisen resursseina ovat tekijöitä, jotka estävät ja ehkäisevät monia aikuisia osallistumasta aktiivisesti verkko-ohjaukseen. Ohjauksen tarkoituksena on saada alennettua kynnystä osallistumiseen ja tehdä osallistumisesta positiivinen kokemus sekä rohkaista ja tukea ohjattavia. Ohjaajan ei tarvitse nousta näkyvimmäksi persoonaksi verkko-ohjauksessa, mutta on hyvä, jos hänet koetaan läsnä olevaksi ja aidosti kiinnostuneeksi. Ohjaajan tehtävänä on huolehtia vuorovaikutuksen edistymisestä ja sisällöstä niin, että ohjausprosessi etenee tavoitteiden mukaisesti. Ohjaajan tehtävänä on luoda ohjaamiselle myönteinen ilmapiiri.

Verkko-ohjauksen materiaalin tulee ohjata oppijaa itsearvioivaan ja kriittiseen, koulutuksen tavoitteiden suuntaiseen oppimisprosessiin. Materiaali tulee suunnitella ja toteuttaa koulutuksen oppimis- ja ohjaustavoitteiden mukaisesti. Materiaalien tulee kunnioittaa, herättää ja ylläpitää oppijan sisäistä motivaatiota uuden oppimiselle.

Pohdinta

Kokemukseni kautta voin todeta, että verkko-opetus ja -ohjaus soveltuvat kaikkien ammattiaineiden opettamiseen. Avartumissa verkko-opetusta on toteutettu erilaisissa muodoissa 2000 – luvun alusta asti, mutta nykymuotoinen verkko-opetus pilotoitiin vuonna 2009 Joensuussa. Uudet verkkoympäristöt mahdollistavat monipuolisen opetuksen ja ohjauksen, mikä antaa ohjaajalle vapauden rakentaa itselle sopivimman ohjaustyylin.

Kehittämistehtävänä verkko-ohjauksen auki kirjoittaminen vaati perehtymistä erilaisiin verkko-ohjausmenetelmiin. Samalla havaitsin, että opetusmateriaalia tulee kehittää enemmän itseohjautuvaan malliin. Ohjaajan resursseja kuluu suhteettoman paljon tehtävien korjaamiseen ja kommentointiin. Seuraava kehittämisprojekti on tehtävien muokkaaminen paremmin verkko-ohjaukseen soveltuvaksi. Tähän projektiin osallistuu koko tiimi.

LÄHTEET:

- Jäminki, S. 2008. Ohjausja
opiskeluprosessit samanaikaisessa ja eriaikaisessa
verkkoympäristössä. Etnografinen tutkimusmatka verkkotutkimuksen maailmaan. Lapin
yliopisto
- Koli, H. Verkkohjauksen
käsikirja 2008, Oy FINN LECTURA Ab
- Lerikkanen, J. 2013. Luentomateriaalit. Opintoohjaajakoulutus,
JAMK
- Tella, S., Vahtivuori, S., Vuorento, A., Wager, P. & Oksanen, U. 2001. Verkko opetuksessa
– opettaja verkossa, Edita
- Keskustelut: Tietojärjestelmäpäällikkö Sari Lipsanen tammimaaliskuu
2015